

Till
Justitiedepartementet

Inskränkningarna i upphovsrätten (SOU 2024:4)

Ju2024/00120

Inledning

Sveriges författarfond har som huvudsaklig uppgift att fördela den statliga bibliotekersättningen. Det är en verksamhet som regleras enbart i förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond, men som har inskränkningen för spridning av exemplar i 19 § Upphovsrättslagen som principiell utgångspunkt. Vad gäller den inskränkningen finns inga behov av justeringar med anledning av EU-rätt eller av andra skäl, och den berörs följaktligen inte i betänkandet.

Givet författarfondens uppgift begränsar sig detta yttrande till några synpunkter på resonemangen som utgår från inskränkningarna i 17 §, vilka tar sikte på användningen av upphovsrättsligt skyddat material för personer med funktionsnedsättning. För framställningen av talböcker till personer med syn- eller annan läsnedsättning utgår ersättning via statsanslag till svenska författare och översättare, vilken utgör en statlig kompensationsordning på delvis liknande sätt som bibliotekersättningen gör för nyttjandena genom det allmänna biblioteksväsendet.

Behovet av översyn på talboksområdet

Även om lagstiftningen ur ett teoretiskt perspektiv ter sig tillfredsställande, och utredningens bedömning är att nuvarande inskränkningar i 17 § är helt förenliga med EU-rätten, tycks det uppenbart att här finns behov av ytterligare översyn i syfte att uppnå klarhet vad gäller regelverket och dess efterlevnad.

Sveriges författarfond tar inte ställning till om en definition av begreppet talbok är en framkomlig väg, men olika typer av preciseringar bör gå att åstadkomma – i upphovsrättsförordningen eller i andra föreskrifter – utan att det hamnar i konflikt med EU-rätten.

Utredningen beskriver synpunkter från konstnärsorganisationerna, att vissa aktörer agerar rent kommersiellt i sin produktion av talböcker. Här används begreppet talboksmarknad, vilket egentligen är en självmotsägelse eftersom förutsättningen för rätten att producera talböcker är att det inte får ske i förvärvssyfte. Utredningen tycks själv dela konstnärsorganisationernas uppfattning att de faktiska förhållandena utgör ett problem: att "det är fråga om aktörer som medvetet bryter mot eller kringgår befintliga regler". Ändå är slutsatsen att lagstiftningen är

tillfredsställande och att sanktioner på civil- eller straffrättslig väg är vägen framåt för att "få bukt med problemen".

Lagstiftaren har – på goda grunder – infört inskränkningen i upphovsrättslagen. Men med tanke på inskränkningens bakgrund och syfte bör riksdag och regering också genom kompletterande statlig styrning – föreskrifter, tillsyn genom myndigheter, ersättningsordningar – ta ansvar för att systemet i sin helhet faktiskt fungerar i praktiken. Att på just detta område sätta sin tilltro enbart till civil- eller straffrättsliga processer är för defensivt och förefaller inte ge tillräckligt skydd till upphovsmannakollektiven, varför en översyn framstår som nödvändig.

Sveriges författarfond är villig att bidra med synpunkter och erfarenheter i en sådan översyn. En ersättningsordning kan i bästa fall utgöra en viktig del av hela områdets funktionssätt, även om den i sig inte rör inskränkningen i upphovsrätten. Det finns många både principiella och praktiska likheter mellan biblioteksersättningen och talboksersättningen. Men för närvarande också skillnader vad gäller statlig styrning och ansvaret för ersättningens fördelning. Vilka olikheter är fortfarande motiverade och vilka förändringar skulle kunna bidra till större klarhet och konsekvens?

Beslut i detta ärende har fattats av ordförande Ann-Christin Nykvist, vice ordförande Grethe Rottböll, ledamöterna Josefine Engström, Jörgen Gassilewski, Stig Hansén, Eva Johansson, Annika Legzdins, Ingrid Olsson, Tony Samuelsson, Karin Westerberg och Loretto Villalobos. Föredragande har varit direktören Jesper Söderström.

Ann-Christin Nykvist

Jesper Söderström